

говорити про Другу світову війну, то для нас надзвичайно важливо (враховуючи масштаби горя, яке пережила Україна) зберегти історичну пам'ять про той жахливий період. Якщо мене запитати, які висновки роблять співробітники нашого інституту, досліджуючи документи, я відповім так: війну розв'язали дві злочинні державні формації – гітлерівська Німеччина і комуністичний режим Радянського Союзу. Друга світова завдала величезних втрат всьому СРСР, однак найбільше постраждала Україна. З 9 мільйонів людей, які були мобілізовані на фронт, понад 4 мільйони загинули. До речі, ця цифра “коливається” від 4 до 6 мільйонів. Півтора мільйона стали каліками. З архівних документів видно, що до українців ставилися погано і німці, і радянська влада. Вона вважала, що українці не хотіли воювати і відсиджувалися вдома. Під час Другої світової війни було три воюючі сили – Радянський Союз, фашистська Німеччина і УПА. На боці кожної з них були українці. Хто служив у лавах Червоної Армії вийшов переможцем. Нацисти зазнали поразки, а кому довелося боротися в загонах УПА вони, як виявилось, вели безнадійну війну, хоча вона й передбачала національне визволення. І нині, якщо ми прагнемо консолідувати українське суспільство, ми повинні сказати, що кожна ця група людей має право на свою історичну пам'ять. А на півлічній виступи проти дій радянської, німецької сторін і УПА потрібно накласти табу. Я переконаний: саме в такий спосіб можна врівноважити суспільні настрої.

Юрій РИБЧИНСЬКИЙ,

український поет, драматург, сценарист,
заслужений діяч мистецтв України, народний артист України

– Я вважаю, що для історії будь-якої держави архіви – це як Біблія. Можливо, навіть більше, бо в Біблії багато міфології. Архіви ж дають змогу найбільш точно й прискіпливо встановити істину, відтворити минуле. Тобто архіви – це своєрідний Музей історії.

Коли навчався в університеті, мені довелося деякий час працювати в Москві, в Центральному державному архіві літератури і мистецтв. Я знаю, наскільки цікаво будь-якому початківцю-літератору брати в руки рукописи, скажімо, Гоголя, Цветаєвої, інших геніальних людей, мати справу з першоджерелами – чернетками, позначеними правками, які робили наші класики. Бачити їхній почерк, скажу відверто, це хвилює. Поза сумнівом, без архівів неможливо уявити розвиток держави. Адже документальні свідчення про ті чи інші події допомагають суспільству не тільки аналізувати їх, а й обирати шлях розбудови держави. Що стосується “розкриття” архівів, оприлюднення фактів, які, можливо, є дражливими для когось, то я впевнений: це потрібно робити, залучаючи професіоналів. Не варто висмикувати якісь окремі епізоди із загаль-

ного контексту певного історичного періоду. Тому в цьому сенсі є дуже відповідальною місія істориків, дослідників минулого – дотримуватися принципів науковості, неупередженості, об'єктивного аналізу фактів. Звичайно, в цьому процесі особлива роль держави, яка має бути зацікавлена в тому, щоб історія країни подавалася й вивчалася без ретуші. Часто чуємо: “Не треба переписувати історію!” Це так, але лише у тому випадку, коли вона написана правдиво, без перекручень і фальсифікацій, як у нас це траплялося. Бо, якщо почитати історію, починаючи від Карамзіна чи Солов'йова, то в їх працях знайдемо занадто багато міфологем. А щоб висвітлити минуле таким, яким воно було насправді, потрібно передусім спиратися на документи. А вони – в архівах.

На мою думку, архіви мають поповнюватися й такими документами, як усні розповіді очевидців. Я пригадую знову ж таки свої студентські роки, коли разом з багатьма киянами допомагав Анатолію Кузнецову в підготовці до видання його книги “Бабин яр”. До речі, він народився в Києві, але тоді очолював Тульську організацію Спілки письменників Росії. Нам випала нагода зустрічатися з тими, хто вижив – українцями, євреями, циганами. Ми слухали їхні розповіді і розуміли, що не все так було, як нам подавали офіційні органи. Запамяталося, що попри уявний демократизм “хрущовської відлиги” люди боялися про все розповідати, але й те, що я почув, змусило задуматися. Наприклад, я довідався, що Хрещатик підривали не тільки німці – до того доклали своїх рук й НКВСники. Так само зруйнували храми в нашому Києві. Ще будучи студентом я знав, що ніякого “матчу смерті” між динамівцями Києва і німецькою командою не було. Я також дізнався про те, чого не можна було вголос говорити в ту пору: виявляється, наприклад, у Киві, у Вінниці, інших містах і селах, куди входили фашисти, їх зустрічали хлібом-сіллю. Війна здатна породжувати високі подвиги – це беззаперечний факт, інакше не було б Перемоги й повного очищення Європи від фашистських загарбників. Але траплялися випадки дезертирства, зрадництва, про що ми знаємо не лише з документів, а й з розповідей учасників Великої Вітчизняної війни, яких, на превеликий жаль, залишилося небагато. Тому потрібно поспішати, аби зібрати якнайбільше свідчень очевидців воєнного лихоліття – і це відкласти на вічне зберігання в архіви.